

En Alslev-fortælling fra tiden omkring Den første Verdenskrig.

Alslev Sognearkiv har af lærer Hans Fangel, Oksbøl fået adgang til en række fortællinger, som hans morbror Folmer Johnsen (født 17. september 1908) har nedskrevet ca. 1980 om sine barndoms- og ungdomserindringer fra den tid, hvor han sammen med sine forældre og mange søskende boede flere steder på Visselbjergvej i Alslev.

Fortællingerne er forkortet og sammenskrevet, så de kommer i tidsmæssig rækkefølge og med vægt på konkrete begivenheder, der belyser tiden og livet på landet i Vestjylland 1912-1925.

Hans Ole Villadsen
arkivleder

Johnsen-familien på Baunen omkring 1905

Besøg på møllen og bagning af rugbrød.

Min far skulle til mølle og havde smurt og klargjort hestevognen. Kornsækkene var læsset på ladet, og efter lidt parlamentering fik jeg lov af mor til at komme med, men først skulle jeg have et par rene bukser på, og ”vaskes om næsen”

Dagen forinden havde far først plejltærsket en trave af den nye rughøst, og derefter fejlet logulvet omhyggeligt og ”kastet” kernerne. Med mors ildskovl blev kernerne kastet op i luften over mod væggen. De tunge rugkerner kom langt frem og lå i en skinnende bunke, medens de mere lette avner og ukrudtsfrø lå lige foran far.

Der var to møller at vælge mellem. Vindmøllen i Alslev eller vandmøllen længere ude mod øst. Det blæste i dag, og derfor valgte far at køre til vindmøllen, der lå lige ved mejeriet.

De hvide sejl var halvt udspændt på vingernes tremmer, og vingerne drejede majestætisk rundt.

Far kørte ind under halvtaget, og mølleren satte en snor i snøvsen på sækkene, og lod møllen løfte dem op på loftet. Derfra kom kornet gennem en stor tragt ned til de store kværnstene. Der var kværnstene til grutning af kornet til foder, og andre og mere fine til maling brødmel.

Da mølleren havde stillet kværnene ind, bød han på kaffe inde ved Thea i køkkenet.

Der var fint og rent i møllerkøkkenet, store firkantede klinker på gulvet, fliser med blå tegninger af vindmøller og skibe på væggene, komfuret stod sort og blankt med messingrør, og på bordet var en pæn voksdug og en skål med æbler.

Hjemme ved os var der ingen æbler. Det var en ufattelig rigdom for mig, som kun havde smagt æble få gange. Vi havde godt nok et par små æbletræer, men vestenvinden var så hård ved træerne, at de knap nok nåede at blomstre.

Far valgte at betale for kornmalingen. Han kunne i stedet have afregnet med mølleren ved at ”tolde” hvilket vil sige, at mølleren med sin ”møllerkop” af kobber tog et mål af melet fra hver sæk.

Derhjemme havde mor fundet det store dejtrug frem og gjort det rent. Hun hældte en stor portion rugmel op i trug, og surdejen fra sidste bagning kom ned fra hylden i spisekammeret, og blandet med melet. Det var ikke et let arbejde at ælte dejen. Mor tog fat med opsmøgede ærmer og knyttede næver. Det så næsten ud til, at hun boksede ned i en dyne, men færdig blev hun og kunne tørre svenden af panden og vaske hænder. Nu var der bare at håbe på, at der ikke kom østenvind i morgen, for så ville røgen ikke trække i skorsten, og i stedet slå ind i stuerne.

Ved den store murede bageovn lå der lyngtørør og lyng, så bagningen kunne starte næste morgen. Ovnens muret op af store sten, og den var som en hule at se ind i. Stenene var hvide, men når der blev fyret op blev stenene først sorte, og dernæst hvide igen. Konerne, som havde erfaring med ovnbagning sagde altid, ”at den sorte mand skal komme, før han går igen”

Vi børn håbede altid på, at vi fik lov til at få vort eget lille rugbrød med i bagningen. Det var lykken.

Høbjergning i sommeren 1913

Det forår havde min storebror John været på session, men var blevet kasseret. Nu havde han besluttet sig til at udvandre til Amerika, og medens han ventede på, at indrejsepapirerne kom i orden, arbejde han rundt på gårdene eller hjalp til derhjemme.

I høbjergningstiden fik jeg engang lov til at tage med John og min storesøster Marie ud i "æ mærsk" efter et læs hø. Der var langt at køre, det tog næsten en time at nå ud i engene, hvor der var myldrende travlt. Det var en ny og overvældende atmosfære af skønne blomsterdufte, blandet med krydret lugt fra friskt hø, og en fornøjelse at mærke den fløjlsbløde engbund under de bare tæer. John forkede høet op på læsset til Marie, der byggede det op, som t læs hø nu skal for at få det hjem i god behold med lige sider og vinkelrette hjørner. Det var en "æressag" at køre hjem ad "vasen" engvejen uden uheld.

Marie lukkede læsset af, og John stak "læstræt" op til hende, dets tykke ende blev fastgjort i en V-formet slynge, hvis ender var fastgjort i hver sit hjørne af "skravleren" - vognens hølåd. Så pressede Marie "læstræt" ned over læsset, hvorefter John kastede bagrebet op over stangen og strammede den fast til bagvognens jernring. Så kunne turen gå hjemad.

John indfangede mig og langede mig op til Marie, der lavede en lille fordybning i høet til mig højt oppe på læsset.

Nu oplevede jeg vel nok mit livs bedste køretur. Læsset vuggede som et skib gennem landskabet, og jeg lagde mig på ryggen og nød synet af himlen og duften af høet. Det var trygt, for John og Marie skulle nok passe på mig, og der var dejligt langt hjem, men pludselig holdt vi under hølugen hjemme ved gavlen.

En vinteraften på Baunen

Om eftermiddagen havde vi kørt kårroer ind. De skulle ligge til optøning på stenbroen i stalden, før kreaturerne kunne spise dem. Jeg skulle åbne og lukke stalddøren, så staldivarmen ikke forsvandt, når mine ældre brødre Hans og Jens kørte roerne ind på hjulbøren. Far havde tændt flagermuslygten. Nu gik han med sikre bevægelser i halvmørket og fodrede dyrene. Køerne gnavede i roerne, grisene småskændtes om maden i truget, kalvene småbrølede efter mælk, og hestene prusted i hakkelsen. Den ene af vore heste, en russisk vallak, hed Max. Den var meget durkdreven, og kunne om sommeren selv nappe tøjrepælen op, og om vinteren selv løse sit bindsel inde i stalden.

Nu råbte mor, at aftensmaden var klar. En pande med stegt flæsk og en stor skål med stuvede kartofler blev sat til livs, og som reserve var der rundtenommer af hjemmebagt rugbrød med fedt og leverpostej. Til slut fik vi en vældig skive hvedebrød.

Ved bordet snakkede vi ikke ret meget, vi havde lidt travlt for noget bedre var i vente. Mørkningstimen i dagligstuen.

Mor havde tændt op derinde i kakkellovnen, kogerummet var fyldt med mindre kampesten, der skulle varmes op og lægges i vore senge. Far satte sig i sin armstol, og vi børn havde lejret os på gulvet foran den åbne kakkellovnsluger, hvor tørveilden glødede og flammede. Mor kom sidst ind, men lod petroleumslampe blive i køkkenet.

Skal vi ikke synge lidt, foreslår hun. Der blev sunget mange sange, også nogle som mine ældre søskende havde lært i skolen, og så blev der fortalt historier.

Lidt senere tændte mor den store lampe over bordet, for nu skulle der arbejdes og lektier læres i form af salmevers og skriftsteder. Det sidste gik mærkværdigt let. Vi kunne vist alle lide at lære udenad, og da jeg senere selv fik lektier for, syntes jeg altid, at jeg kunne det i forvejen, og det var jo ikke så sært.

Så skulle strømperne ses efter, og huller skulle stoppes. I mellemtiden var bogen, som vi læste højt fra kommet frem. Det kunne være far eller mor, der læste op, og nogle gange også mine ældre søskende. Bøgerne lånte vi på skolen fra Sognebogsamlingen.

Så var det tid til at gå i seng, og far tog sin sædvanlige runde i stald og lade, inden han kom ind og slukkede petroleumslamperne.

Krigen ude i den store verden.

Vi mærkede nu ikke så meget til krigen. Den blev kaldt "den store krig" På mejeriet kunne de ikke længere få kul og måtte fyre under kedlen med andre ting.

Som brændsel i skolen havde kommunalbestyrelsen indkøbt en kæmpemæssig dyng kvas, som lå ude på legepladsen. Vi drenge blev opdelt i hold, der med økser og kvasklippere blev sat til at ordne og bære kvas ind til kakkelovnen, hvor pigerne skiftedes til at fyre.

Der drev mange gange miner ind på kysten, og de enten detonerede eller blev bragt til sprængning, rystede jorden, og hvis vi var i skolen, kunne de store vinduer i den nye skolebygning klirre.

Flere gange kom en stor cigarlignende genstand langsomt glidende oppe i luften ude mod vest. Det var en af de tyske Zeppelinere, der var på udgik efter engelske krigsskibe.

En anden dag oplevede vi, at en tysk flyvemaskine kom ind over Alslev og nødlandede ude mod øst, men nogle timer senere, fik flyvere startet maskinen og fløj retur mod syd. Da det store søslag "Jyllandsslaget" mellem tyske og engelske krigsskibe fandt sted ude i Nordsøen, kunne vi i mange timer høre kanontorden i det fjerne.

Skolegang.

Børnene måtte selv sørge for bøger og skolemateriale. Til regning brugte vi i skoletiden en skiffertavle med griffel. I de ældste klasser skrev vi diktat og stile i hæfter, som vi købte ved læreren. Både drenge og piger gik dengang i tunge jernbeslåede træsko, pigernes kjoler gik ned til anklerne og de bar forklæder og havde fletninger. Drengene brugte korte bukser, og alle børn havde lange sorte hjemmestrikkede og hjemmefarvede strømper på.

Om sommeren kom der drenge fra Esbjerg ud at tjene på gårdene i området, og de fulgte skolegangen på Alslev Skole, og de var en kærkommen afveksling i dagligdagen. Forholdet til de lokale børn var godt, og de kom med nye lege og andre påfund.

I den store klasse gik vi i sommerhalvåret kun i skole om mandagen, og det var en dag jeg glædede mig til gennem hele ugen. Det var næsten eneste mulighed for at møde kammeraterne, så skoletræthed var ikke et kendt begreb hos mig, og jeg var meget glad for lærerne på skolen, særligt lærer H.P.H. Novrup.

Vinterens intense skolegang sluttede af omkring den 20. april, og så blev der holdt "eksamen"

Det var en festdag. Vi havde vort bedste tøj på og lædersko. Interesserede forældre mødte op sammen med skolekommissionen med præsten i spidsen for at høre, hvad vi havde lært hen over vinteren. Der var tradition for, at vi på vej hjem fra skoleeksamen måtte tage vor strømper af og gå med bare ben, og det gjorde vi så indtil hen på efteråret.

Folmer Johnsen